

Πρόταση εμπιστοσύνης εναντίον πρότασης ατομικής δυσπιστίας

του Χαράλαμπου Ανθόπουλου

Καθηγητή Δικαίου και Διοίκησης ΕΑΠ

1. Το ισχύον ελληνικό Σύνταγμα προβλέπει ρητά τη δυνατότητα υποβολής πρότασης δυσπιστίας από τη Βουλή όχι μόνο κατά της Κυβέρνησης στο σύνολό της αλλά και κατά μεμονωμένου Υπουργού για πράξεις ή παραλείψεις της αρμοδιότητάς του ή τον εν γένει τρόπο διαχείρισης του λειτουργημάτος του (άρθρο 84 § 2 Συντ.). Τυχόν αποδοχή της από τη Βουλή συνεπάγεται νομική υποχρέωση του αποδοκίμασθέντος Υπουργού προς παραίτηση, κατ' αντιστοιχία προς την υποχρέωση παραίτησης ολόκληρης της Κυβέρνησης σε περίπτωση αποδοχής από τη Βουλή πρότασης δυσπιστίας που στρέφεται συνολικά εναντίον της. Για τον λόγο αυτόν είναι ίδιες οι διαδικαστικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις για την υποβολή των δύο αυτών προτάσεων και ίδια η απαιτούμενη πλειοψηφία για την υπερψήφισή τους. Έτσι, υπό το ισχύον Σύνταγμα, η σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου μπορεί να τροποποιηθεί όχι μόνο με απόφαση του Πρωθυπουργού, ο οποίος έχει ανά πάσα στιγμή δικαίωμα αντικατάστασης οποιουδήποτε Υπουργού ή εξαναγκασμού του σε παραίτηση, αλλά και με απόφαση της Βουλής.

2. Η πρόταση ατομικής δυσπιστίας αποτελεί ένα σταθερό στοιχείο του ελληνικού συνταγματικού δικαίου. Πρωτοεισήχθη με το Σύνταγμα του 1927 (άρθρο 89 εδ. β'), κατά το πρότυπο του Συντάγματος της Βαϊμάρης (άρθρο 54), και με την ίδια πανομοιότυπη διατύπωση εμφανίζεται τόσο στο Σύνταγμα του 1952 (άρθρο 78 εδ. δ') όσο και στο Σύνταγμα του 1975 (άρθρο 84 § 2). Το στοιχείο αυτό πρέπει να τονιστεί ιδιαίτερα, γιατί ο θεσμός της πρότασης ατομικής δυσπιστίας δεν απαντάται σε όλα τα κοινοβουλευτικά Συντάγματα ούτε θεωρείται αυτονόητη η δυνατότητα εισαγωγής του, με ρυθμίσεις των Κανονισμών των αντιπροσωπευτικών σωμάτων, αν δεν υπάρχει ρητή συνταγματική πρόβλεψή του. Μάλιστα, αν δεν υπήρχε το άρθρο 84 § 2 Συντ., δεν θα ήταν δυνατή η θεμελίωσή του στο άρθρο 85 Συντ., το οποίο καθιερώνει την ατομική ευθύνη των Υπουργών, «σύμφωνα με τις διατάξεις των νόμων για την ευθύνη των Υπουργών», διατύπωση που φαίνεται να αναφέρεται μόνο στην ποινική και αστική ευθύνη των Υπουργών. Σε κάθε περίπτωση, η αυτοτελής συνταγματική κατοχύρωση του θεσμού της ατομικής πρότασης δυσπιστίας στο άρθρο 84 § 2 Συντ., εμποδίζει την απορρόφησή του από άλλους θεσμούς που αφορούν τη σχέση μεταξύ

Κυβέρνησης και Βουλής, εξ ορισμού από τον θεσμό της πρότασης δυσπιστίας κατά της Κυβέρνησης στο σύνολό της, αλλά και από τον θεσμό της «επιβεβαιωτικής» πρότασης εμπιστοσύνης, την οποία οποτεδήποτε μπορεί να υποβάλλει η Κυβέρνηση που έχει λάβει αρχική ψήφο εμπιστοσύνης (άρθρο 84 § 1 Συντ.). Η ratio της ατομικής πρότασης δυσπιστίας είναι διαφορετική από εκείνη της «επιβεβαιωτικής» πρότασης εμπιστοσύνης. Η υποβολή ατομικής πρότασης δυσπιστίας αποτελεί το πιο δραστικό μέσο κοινοβουλευτικού ελέγχου κατά ενός μεμονωμένου Υπουργού με σκοπό την αποδοκιμασία του από τη Βουλή και τον νομικό εξαναγκασμό του σε παραίτηση από το αξίωμά του. Η πρόταση της Κυβέρνησης για ανανέωση της κοινοβουλευτικής εμπιστοσύνης προς αυτήν, δεν συνδέεται με τον κοινοβουλευτικό έλεγχο, αλλά αποσκοπεί κατά κανόνα στην επιβεβαίωση της ύπαρξης και της συνοχής της κυβερνητικής πλειοψηφίας. Στην πρώτη περίπτωση υπάρχει καταλογισμός πολιτικής ευθύνης σε μέλος της Κυβέρνησης από την αντιπολίτευση, στη δεύτερη διεκδίκηση πολιτικής ευθύνης από την ίδια την Κυβέρνηση, δηλαδή επιβεβαίωση της πολιτικής και της συνταγματικής της εξουσίας, ως μέσο αντιπερισπασμού στην οξεία κριτική της αντιπολίτευσης ή για την αντιμετώπιση ενός κρίσιμου πολιτικού θέματος ή απλώς για λόγους πολιτικής επικοινωνίας. Δεν νοείται λοιπόν συναίρεση των δύο αυτών διαδικασιών, η οποία άλλωστε δεν προβλέπεται ούτε από τον Κανονισμό της Βουλής. Διότι, αν τυχόν γινόταν δεκτό κάτι τέτοιο, η Κυβέρνηση θα μπορούσε να αχρηστεύει, κατά βούληση, οποιαδήποτε πρόταση δυσπιστίας *ad personam*, ζητώντας από τη Βουλή την ανανέωση της κοινοβουλευτικής εμπιστοσύνης σε ολόκληρη την Κυβέρνηση.

3. Ο Πρωθυπουργός έχει βέβαια πάντοτε τη δυνατότητα να μετατρέψει άτυπα την ατομική πρόταση δυσπιστίας σε πρόταση δυσπιστίας κατά ολόκληρης της Κυβέρνησης, εξαρτώντας την ύπαρξη της Κυβέρνησης από την απόρριψη από τη Βουλή της πρότασης δυσπιστίας κατά μεμονωμένου Υπουργού. Στην περίπτωση αυτή η συνταγματική δεοντολογία επιβάλλει την υποβολή παραίτησης ολόκληρης της Κυβέρνησης, αν τυχόν γίνει αποδεκτή από τη Βουλή η πρόταση ατομικής δυσπιστίας. Τυπικά νομική υποχρέωση παραίτησης της Κυβέρνησης δεν υπάρχει, είναι όμως σχεδόν πολιτικά αδύνατον για τον Πρωθυπουργό να πράξει διαφορετικά.

Ο Πρωθυπουργός έχει επίσης τη δυνατότητα, αμέσως μετά την υποβολή ατομικής πρότασης δυσπιστίας, να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής προς την Κυβέρνηση. Στην περίπτωση αυτή είναι εύλογο να δεχθούμε ότι θα πρέπει να

προηγηθεί χρονικά η συζήτηση για την ψήφο εμπιστοσύνης, αφού, αν δεν γίνει δεκτή η πρόταση εμπιστοσύνης, υπάρχει υποχρέωση παραίτησης ολόκληρης της Κυβέρνησης. Αν όμως εγκριθεί η πρόταση εμπιστοσύνης, θα πρέπει στη συνέχεια να διεξαχθεί η συζήτηση για την ατομική πρόταση δυσπιστίας, αφού ο χρονικός περιορισμός του εξαμήνου κατά το άρθρο 84 § 2 εδ. β' Συντ. ισχύει μόνον στην περίπτωση απόρριψης προηγούμενης πρότασης δυσπιστίας.

4. Το άρθρο 84 § 2 Συντ. δεν διακρίνει μεταξύ των μελών της Κυβέρνησης κατά των οποίων μπορεί να υποβληθεί πρόταση δυσπιστίας. Δεν νοείται όμως ατομική πρόταση δυσπιστίας κατά του Πρωθυπουργού, αφού η τυχόν αποδοκιμασία του Πρωθυπουργού συνεπάγεται υποχρέωση παραίτησης ολόκληρης της Κυβέρνησης. Αντίθετα, μπορεί να υποβληθεί ατομική πρόταση δυσπιστίας κατά του Υπουργού Οικονομικών, έστω και αν η οικονομική πολιτική της Κυβέρνησης αποτελεί θέμα που κατ' εξοχήν ανάγεται στην γενική πολιτική της Χώρας κατά το άρθρο 82 Συντ., για την οποία υπάρχει συλλογική πολιτική ευθύνη του Πρωθυπουργού και όλων των Υπουργών. Συνεπώς, ούτε στην περίπτωση αυτήν είναι συνταγματικώς επιτρεπτή η μετατροπή της ατομικής πρότασης δυσπιστίας σε ζήτημα εμπιστοσύνης προς την Κυβέρνηση, όπως έγινε τον Ιούνιο του 2005, όταν ο τότε Πρωθυπουργός Κ. Καραμανλής ζήτησε ψήφο εμπιστοσύνης αμέσως μετά την υποβολή από το ΠΑΣΟΚ πρότασης δυσπιστίας κατά του τότε Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών Γ. Αλογοσκούφη. Ο τότε πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ Γ. Παπανδρέου δεν έθεσε ζήτημα συνταγματικότητας και μάλλον αποδέχτηκε ευχαρίστως τη διεξαγωγή συζήτησης για την πρόταση εμπιστοσύνης. Αλλά και η αντίδραση της Νέας Δημοκρατίας στην μετατροπή από τον Πρωθυπουργό της πρότασης δυσπιστίας κατά του Αναπληρωτή Υπουργού Υγείας Π. Πολλάκη, για ένα θέμα μάλιστα που αφορούσε μόνον τον ίδιο προσωπικά, δεν ήταν ιδιαίτερα έντονη.

Τείνει λοιπόν να δημιουργηθεί ένα κοινοβουλευτικό «προηγούμενο» το οποίο όμως δεν είναι απλώς αντίθετο με το κοινοβουλευτικό δίκαιο, δηλαδή το δίκαιο του Κανονισμού της Βουλής, αλλά και με το συνταγματικό δίκαιο.